

Tahdon
tehdä
samoja
asioita kuin
sinäkin!

Henkilökohtainen apu omannäköisen elämän tueksi

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö
Petra Tiihonen ja Marjo Rikkinen

Henkilökohtainen
apu kuuluu myös
kehitys-
vammaisille
ihmisille

Päivän ohjelma

9.00 Päivän aloitus

9.30 Ajankohtaisia asioita vammaisalalta ja
Vammaissopimuksen merkitys

Henkilökohtainen apu kehitysvammaisten
ihmisten aktiivisen arjen tukena

11.30 Lounas

12.30 Päätöksenteon tuki henkilökohtaisessa avussa
Yksilökeskeinen elämänsuunnittelu tukemassa
henkilökohtaisen avun tavoitteita

15.00 Päivä päättyy

Päivän tavoite

Tuoda esiin ja yhteiseen keskusteluun vammaisalan ajankohtaisia asioita sekä kehitysvammaisten ihmisten tarpeita ja toiveita henkilökohtaiseen apuun liittyen.

Antaa opiskelijoille tilaisuus tarkastella työn toteuttamisen tapoja ja pohtia sitä, miten henkilökohtaisessa avussa voidaan toteuttaa päätöksenteon tukea ja yksilökeskeistä elämänsuunnittelua.

Päivän aikana opitaan hyödyntämään yksilökeskeisen elämänsuunnittelun työvälineitä ja annetaan opiskelijoille mahdollisuus pohtia sitä, miten kehitysvammaiset ihmiset voivat tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.

MIKÄ KVPS?

HYVÄN ELÄMÄN EDELLYTYKSIÄ!

- Omaisjärjestötaustainen valtakunnallinen palveluiden kehittäjä ja tuottaja.
- Tavoittemme on löytää yksilöllisiä ratkaisuja ja luoda laadukkaita palvelumalleja erityisiä tarpeita omaavien ihmisten ja heidän läheistensä tueksi.
- Visiona on kehitysvammaisen tai muuten erityistä tukea tarvitsevan ihmisen osallisuus, hyvä elämä ja läheisten luottamus.
- Kehitysvammaisten Palvelusäätiön keskeisimmät toiminnat ovat vaikuttamistoiminta, lyhytaikaishoito, asuntojen hankinta ja rakennuttaminen sekä kehittämistoiminta.

Millä tavalla henkilökohtainen avustaja toimii, kun hän tekee työnsä hyvin?

MUUTOKSEN ARVOLÄHTÖKOHTIA

YKSILÖKESKEISYYS

OSALLISUUS

KANSALAISUUS

LÄHIYHTEISÖLLISYYS

ITSEMÄÄRÄÄMINEN

Meillä on oikeus

.. elämään ja kaikkiin tarvittaviin tukitoimiin, joilla turvataan yhdenvertaisuus muiden kanssa. Meillä on oikeus täysimääräiseen osallisuuteen yhteiskunnassa.

Meillä on oikeus asua lähiyhteisössä. Meillä on oikeus vaikuttaa omassa lähiyhteisössämme ja saada siihen tarvitsemaamme tukea.

Meillä on oikeus tehdä omaa elämäämme koskevia päätöksiä.

Meillä on oikeus omaan kotiin ja meillä on oikeus valita asuinmuotomme ja asuinkumppanimme.

Meillä on oikeus saada tukea kommunikointiin ja viestintään.

Meillä on oikeus esteettömään ympäristöön ja palveluihin.

Meillä on oikeus saada äänemme kuuluviin ja puuttua epäkohtiin. Meillä on oikeus saada tietoa oikeuksistamme, jotta voimme tehdä perusteltuja valintoja ja päätöksiä.

Meillä on oikeus valitsemiimme ystävyyssuhteisiin, ihmissuhteisiin ja perheeseen.

Meillä on oikeus koulutukseen, työhön ja tasa-arvoiseen kohteluun koulutuksessa ja työelämässä.

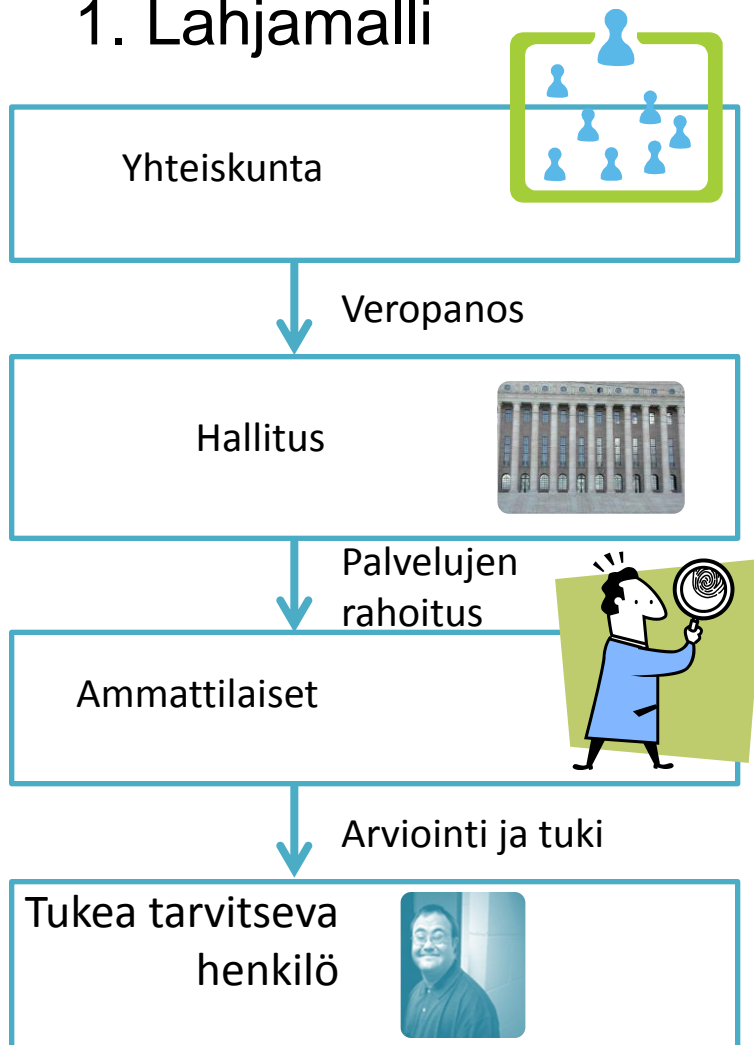
Meillä on oikeus tuntea olomme turvalliseksi ja tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti.

Ihmisoikeudet koskevat kaikkia

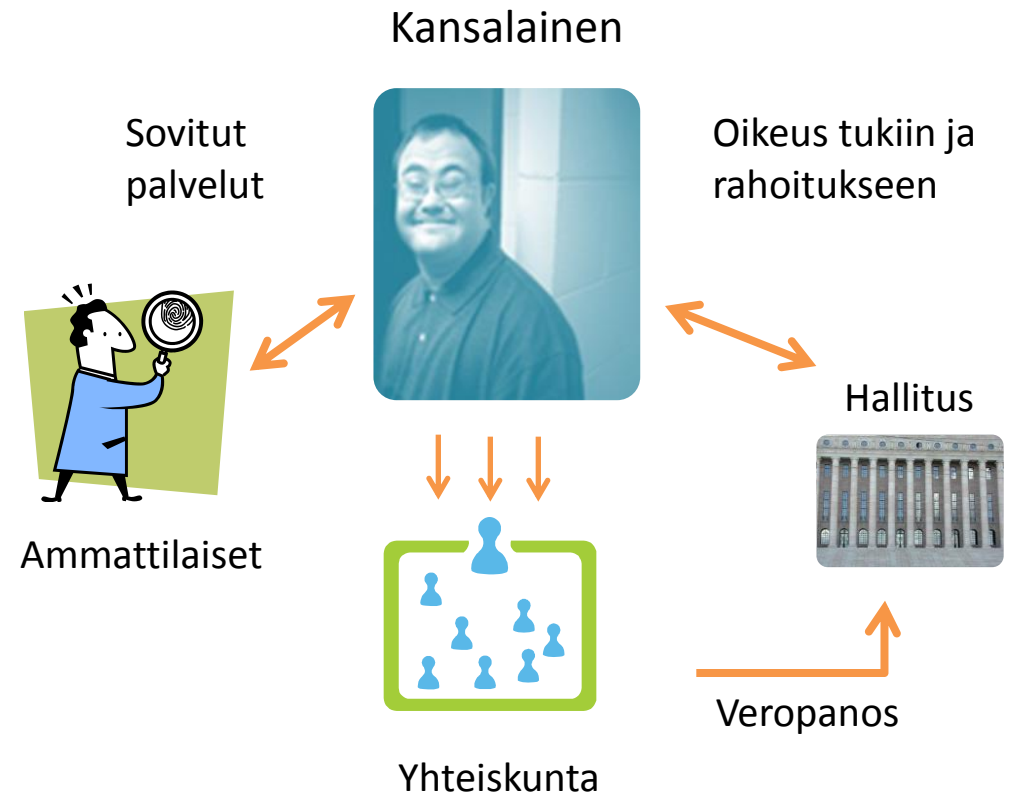

Lahjamallista kansalaisuusmalliin

1. Lahjamalli

2. Kansalaisuusmalli

... ja edelleen yhteisömalliin

Tavoitteet

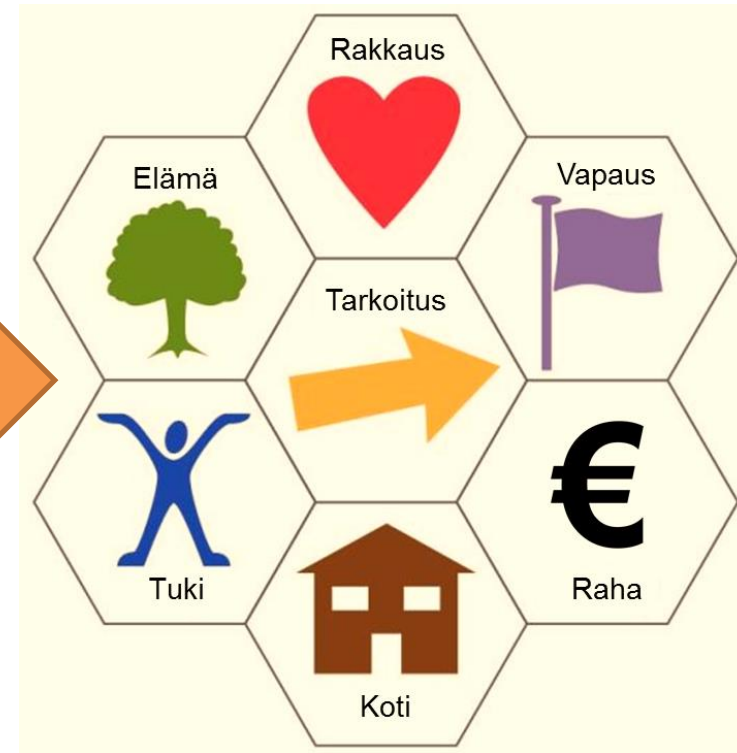
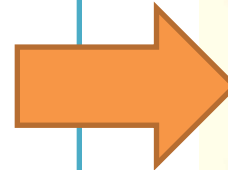
Oikeanlainen tuki

- Perhe ja ystävät
- Vertaistuki
- Lähipalvelut
- Henkilökunta
- Asiantuntijat
- Päätäjät

Omat voimavarat / mahdollistajat

Pääoma Ihmissuhteet
Saavutettava ympäristö Kyvyt ja vahvuudet

Oma yhteisö

Yhteiskunta

Koti

Vapaa-
ehtois-
toiminta

Työ

Palvelut

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

- Sopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille yhtäläiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää heidän synnynnäisen arvon kunnioittamista.
- Vammaisten ihmisten syrjinnän kieltäminen ja yhdenvertaisen kohtelun takaaminen kaikilla elämänalueilla.
- Edellyttää yleistä asennemuutosta ja sitoutumista edistämään stereotyyppien ja ennakkoluulojen poistamista sekä lisäämään tietoisuutta eri vammoista ja vammaisten henkilöiden positiivisesta vaikutuksesta yhteiskunnan monimuotoisuuteen. (UN, 2006, 4:8)

YK:n yleissopimus edistää mm.

- Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta (5.artikla)
- Esteettömyyttä (9.artikla)
- Oikeutta elämään (10.artikla)
- Yhdenvertaisuutta lain edessä (12.artikla)
- Vapautta ja turvallisuutta (14.artikla)
- Elämistä itsenäisesti ja osallisuutta yhteisössä (19.artikla)
- Yksityisyyden kunnioittamista (22.artikla)
- Koulutusta (24.artikla)
- Terveyttä (25. artikla)
- Työllistymistä (27.artikla)
- Riittävää elintasoja ja sosiaaliturvaa (28.artikla)
- Osallistumista kulttuurielämään ja vapaa-ajantoimintaan (30.artikla)

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

- Suomi allekirjoitti sopimuksen 2007
- Sopimus ratifioidaan Suomessa vuonna 201_ (?)

Mitä tarkoittaa
ratifiointi?

Mihin sopimus
velvoittaa?

Ratifioinnilla sopimuksesta tulee osa Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Muutoksia tehty jo mm. kotikuntalakiin ja vammaispalvelulakiin. Kehitysvammalakiin tulossa muutoksia itsemääräämisoikeuteen liittyen.

Allekirjoittamalla sopimuksen Suomi on kuitenkin sitoutunut jo siihen, ettei sopimuksen tarkoituksen vastaista lainsäädäntöä voida valmistella.

YK:n vammaissopimuksessa ei perusteta uusia ihmisoikeuksia,

mutta sillä varmistetaan, että *vammaisilla ihmisillä on yhdenvertaiset ihmisoikeudet muiden kanssa.*

Siksi se on tärkeä.

Sami Helle (vas.) vastasi Tom Packalénille. Mukana Tapani Tölli (kesk).

Kansanedustaja Tom Packalénilta (ps) kysyttiin ohjelmassa, mikä on vammaissopimuksen merkitys Suomessa. Hänen mukaansa Suomessa monet asiat ovat erittäin hyvin verrattuna mihin tahansa muuhun maahan.

Tarvitsevatko Suomen kehitysvammaiset sopimusta?

Näin Tom Packalén vastasi:

"No mä en oo ollenkaan niin varma, mikä se tuo, siis se lisä, se vammaissopimus. Tottakai Euroop-- , siis ihmisoikeus, siis sinänsä tämä kyseinen vammaissopimushan ei tuo mitään uutta ihmisoikeussopimukseen.

Siis tässä ei siis sinällään oo mitään uutta oikeastaan, tässä vaan nostetaan ylös, ylös niinku vammaiset erityisryhmänä, ja halutaan tukea, siis siinä on arvokas asia enemmän niinku se päätavoite kuin siellä ois sinänsä hirveästi uusia niinku ihmis, öh, oikeuspykälää.

Sami Helle liikuttui kyyneliin ja sanoi Packalénille:

Mä en oo tuntenut itseäni tasa-arvoiseksi Suomessa koskaan. Tätä on mulle tärkeä päivä. Mulle niin. Eipäs ruveta vähättelemään tälleen täällä.

Et me ollaan ootettu tätä nyt todella paljon. Monta tuhatta kehitysvammaista Suomessa, jotka oottaa tätä.

Ilman tätä niin meillä ei oo tasa-arvoa. Niin. Näin.

Tää on mun mielipide.

Miksi vammaissopimus ja sen ratifiointi on tärkeää?

- **Uudenlainen ajattelu vammaisuudesta.**

Vammaisuutta ei nähdä vain yksilön ominaisuutena, vaan se määrittyy suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan – sekä siinä esiintyviin asenteista ja ympäristöstä johtuviin esteisiin.

- **Uudenlainen ajattelu vammaisten henkilöiden oikeuksista.**

Vammaiset henkilöt ovat ihmisoikeuksien haltijoita ja aktiivisia toimijoita, eivät vain erilaisten hoiva- ja hoitotoimenpiteiden kohteita.

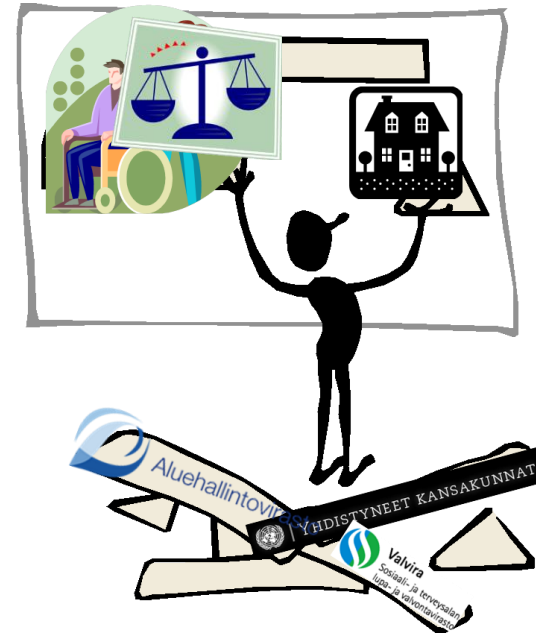
Miksi vammaissopimus ja sen ratifiointi on tärkeää?

- Sopimus velvoittaa valtiot keräämään tietoa vammaisista henkilöistä ja heidän tarpeistaan ja asemastaan yhteiskunnassa – sekä **kehittämään toimintatapoja, joilla vammaisten henkilöiden oikeuksia voidaan vahvistaa.**
- Sopimus konkretisoi, **mitä yhdenvertaisesti kaikille kuuluvat oikeudet tarkoittavat vammaisten henkilöiden kohdalla** ja miten valtioiden tulee tukea vammaisia henkilöitä oikeuksiensa käyttämisessä.

**Vammaissopimuksen
kaksi näkökulmaa –
molemmat yhtä tärkeitä**

**YKSILÖN NÄKÖKULMA
VAMMAISEN HENKILÖN OIKEUDET**

**YHTEISKUNNAN NÄKÖKULMA
VAMMAISTEN HENKILÖIDEN NÄKYVÄKSI TEKEMINEN**

VAMMAISTEN HENKILÖIDEN YHDENVERTAINEN
HUOMIOON OTTAMINEN, KUN TEHDÄÄN KOKO
VÄESTÖÄ KOSKEVIA RATKAISUJA

VALINNANMAHDOLLISUUDET JA ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS OSANA TÄYTTÄ KANSALAISUUTTA

Itsemäärääminen on
mahdollisuutta valita

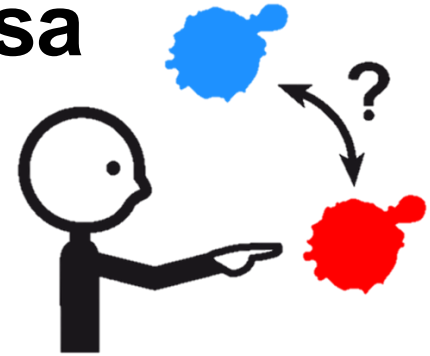
Valinnanmahdollisuudet
tarkoittavat:

- Asioita, joita päämies haluaa tehdä
- Mahdollisuuksia tehdä näitä asioita
- Valtaa siihen, missä ja kenen kanssa mahdollisuudet toteutuvat

Palvelujärjestelmä, valta ja ihmisoikeudet

- Vammaisen ihmisen sosiaalinen asema suomalaisessa hyvinvointipalvelujen järjestelmässä on monilla tavoilla sidoksissa siihen, **onko yksilöllä valtaa tai mahdollisuuksia määritellä itse tarpeitaan ja tehdä päätöksiä elämäntavoistaan ja elämänsä elämästä.**
- Lukuisat kotimaiset ja kansainväliset tutkimukset osoittavat, että **vammainen ihminen on riippuvainen yhteiskunnallisesta palvelujärjestelmästä ja sen institutionaalisista käytännöistä**, eikä hänen itsemääräämisoikeutensa arkisissakaan elämään kuuluvissa asioissa välttämättä toteudu (esim. Oliver 1996; Eriksson 2008a; Teittinen 2010; Tøssebro ym. 2012).
- Esimerkiksi **kehitysvammaisen ihmisen arkielämän kulku on voitu sitoa joko perheen ja läheisten elämäntätöihin tai kehitysvammalaitoksen tai asumispalvelu yksikön käytätöihin** (Eriksson 2008a, 119–144; Seppälä 2010). Samalla arkielämän tarpeet ja tarpeelliset toiminnot tulevat määritellyiksi muiden ihmisten taholta niin, ettei yksilöllä ole aina mahdollisuuksia päätätä niistä itse.

Asiakkaiden oikeudet palveluissa

- Oikeus ohjata omaa elämää (tarvittaessa tuettuna)
- Oikeus tulla kohdelluksi kunnioittavasti
- Oikeus käyttää omaa rahaa
- Oikeus vapaaseen liikkumiseen kotona ja lähiyhteisössä
- Oikeus olla turvassa
- Oikeus ihmissuhteisiin
- Oikeus työhön tai merkitykselliseen tekemiseen
- Oikeus yksityisyyteen
- Oikeus yksityiseen omaisuuteen
- Oikeus lähiyhteisöön – ja tukeen, jolla voi osallistua lähiyhteisön toimintaan
- Oikeus tietoon
- Oikeus tasavertaiseen kohteluun
- Oikeus äänestää

Mitä on kehitysvammaisuus?

Kehitysvammaliitto on julkaissut kolme piirrosvideota. Videot ovat käsikirjoitusten osalta selkokieliä, mutta piirroksissa on mukana vaikeampia, nopeasti ohi meneviä yksityiskohtia.

Mikä on kehitysvamma?

Mikä on palvelusuunnitelma?

Mitä on selkokieli?

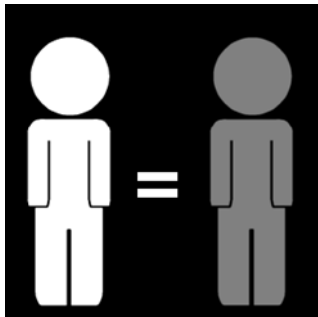
<https://www.youtube.com/watch?v=NmXDHFes3Lg&feature=youtu.be>

Mitä tarkoittaa henkilökohtainen apu?

- Henkilökohtainen apu tarkoittaa vaikeavammaisen ihmisen avustamista kotona ja kodin ulkopuolella
- Se on apua niissä toimissa jotka ihminen itse tekisi, mutta ei selviä niistä vamman tai sairauden vuoksi
- Vaikeavammaisuus tarkoittaa, että vammaisen tai sairastuneen henkilö tarvitsee toisen henkilön apua välttämättä ja toistuvasti

Miksi vammaisen henkilön kannattaa hakea henkilökohtaista apua?

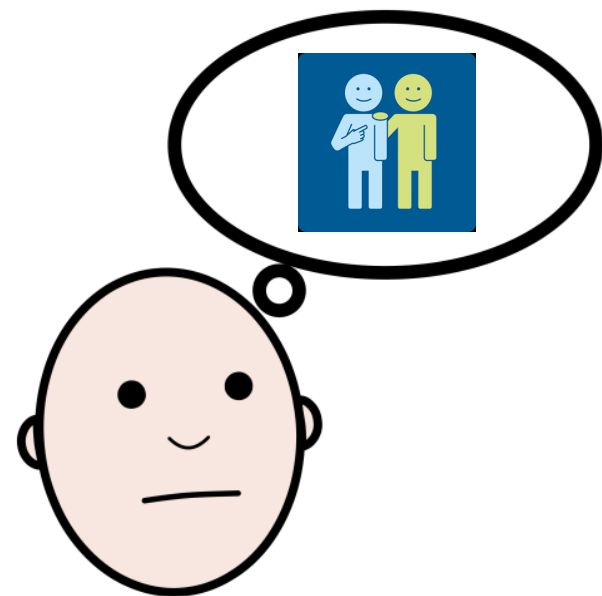
- Vammaispalvelulain tavoitteena on, että vammaiset ihmiset ovat yhdenvertaisia muiden kanssa
- Jokainen voi päättää omasta elämästään ja tehdä samoja asioita kuin muutkin
- Henkilökohtainen avustaja voi auttaa elämään omannäköistä elämää

Henkilökohtaisen avun ideologia, avustajan työ ja järjestämistavat

- Avustajan tehtävän haasteena on taustalle jättäytyminen niin, että vammainen henkilö saa olla oman elämänsä keskiössä
- **Vammainen henkilö on avustamistilanteissa työnjohtajan asemassa**
- Työnantajamallissa vammainen henkilö on työnantajana automaattisesti työnjohtaja
- Avustajapalvelu- ja palvelusetelimalleissa vammainen henkilö ei ole työnantaja, mutta hänellä on oltava muuten taattu **työnjohto-oikeus käytännön työtilanteissa**

Lisätietoa:

<http://www.assistentti.info/fi/etusivu/henkilokohtainen-apu/henkilokohtaisen-avun-ideologia>

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

TYÖNANTAJAMALLI	PALVELUSETELIMALLI	AVUSTAJA-PALVELUMALLI
<p>Vaikeavammainen henkilö toimii itse henkilökohtaisen avustajan työnantajana.</p> <p>Kunta korvaa hänelle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.</p> <p>Vaatimuksena on vaikeavammaisen henkilön halu ja kyky toimia työnantajana.</p>	<p>Kunta antaa palvelusetelin avustajapalveluiden hankkimista varten.</p> <p>Vaikeavammainen henkilö ei toimi työnantajana. Hän on kuitenkin avustajan työnjohtaja.</p>	<p>Kunta hankkii vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta tai järjestää palvelun itse.</p> <p>Vaikeavammainen henkilö ei toimi työnantajana. Hän on kuitenkin avustajan työnjohtaja.</p>
Avustettavan rooli: TYÖNANTAJA	Avustettavan rooli: KULUTTAJA	Avustettavan rooli: SOSIAALIPALVELUJEN ASIAKAS

Avustettavan rooli vaikuttaa siihen, mitkä vastuut, lait ja asetukset häntä koskevat.

Avustajan työstä

- Avustajan palkkaaminen riippuu järjestämistavasta
- Avustajan palkka riippuu kotikunnasta ja järjestämistavasta
- Avustajan työaika määräytyy palvelusuunnitelman mukaan
- Avustaja on vaitiolovelvollinen avustettavan asioista
- <http://www.assistentti.info/fi/aineistot>
 - Henkilökohtaisen avun eettiset periaatteet
 - Uusi avustajan ABC. Opas vaikeavammaisten ihmisten henkilökohtaisille avustajille.

Avustajan työnjohtajana toimiminen, “päämiehisyys”

- Kehitysvammainen henkilö toimii ”päämiehenä” eli työnjohtajana vaikka avustajan työnantaja olisi joku muu
- Kehitysvammaisen ihmisen avustajan tarve on usein erilainen kuin muilla vammaisilla henkilöillä -> tarvitaan tukea myös ymmärtämiseen
- Toiminta on avustamista, yhdessä tekemistä, opettelemista, olemista päämiehen arkipäivässä kodissa ja kodin ulkopuolella
- Ei puolesta tekemistä, vaan itsenäistä suoriutumista tukevaa
- Perustuu aina päämiehen tarpeisiin, toiveisiin ja tehtyyn avustussuunnitelmaan, joka elää toiminnan mukaan

Käytännön työ voi olla esimerkiksi

- **Avustamista ja opastamista eri asioissa kodissa**
(ruoanlaitto, siivous, vaatehuolto, hygieniasta huolehtiminen, kauneudenhoito... yms.)
- **Toimimista kodin ulkopuolella**
(turvallinen liikkuminen, bussin käyttö, kaupassa, virastossa tai kirjastossa käyminen, harrastuksissa tukeminen, yhteiskunnallinen osallistuminen, lähiympäristön palveluihin tutustuminen, sosiaalisen elämänpiirin laajentamisen tukeminen... yms.)
- **Neuvomista eri asioissa**
(päätöksen teon tukeminen, laskujen maksu, raha-asiat, uudet tai yllättävät tilanteet, virallisten kirjeiden luku yhdessä ja niiden selkokielistäminen, vanhemmuuden tukeminen, kommunikaatioasioiden harjoittelu, keskusteluapu... yms.)

Avustajan monet roolit

Kehitysvammaiset ihmiset eivät aina pysty toimimaan avustajansa työnjohtajina asian perinteisessä mielessä. Tällöin avustajalla voi olla monta roolia, ainakin:

- Tasavertaisena dialogikumppanina toimiminen
- Päämiehen tukeminen omaan päätöksentekoon ja mielipiteiden sekä voimavarojen löytymiseen
- Silloin tällöin päämiehen puolesta ja tukena toimiminen esim. mielipideristiriidoissa viranomaisiin ja päämiehen omiin vanhempiin nähden
- Oman roolin häivyttäminen ohjaavasta työntekijästä oman elämänsä vallan antamiseen päämiehelle, keskustellen ja tukien
- Ja ihan se avustaminenkin...

Vahvuuksia on monenlaisia

Lahjakkuudet

- Missä olet lahjakas?
- Esim. matemaattinen lahjakkuus, luovuus...
- Voitko hyödyntää sitä työssäsi?
- Onko lahjakkuus sinulle itsellesi merkityksellinen?
- Mitä lahjakkuutta haluaisit kehittää / käyttää enemmän työssäsi?

Hankitut taidot

- Mitä taitoja olet hankkinut matkan varrella?
- Esim. kielitaito, tietotekniset taidot...
- Ovatko nämä taidot sinulle itsellesi merkityksellisiä?
- Mitä hankittua taitoa haluaisit kehittää / käyttää enemmän työssäsi?

Ominaisvahvuudet

- Perittyjä ja opittuja piirteitä, jotka ovat sinulle tyypillisiä
- Esim. huolellisuus, aitous, ystävällisyys...
- Mitkä näistä ovat sinulle merkityksellisiä?
- Mitä ominaisvahvuuksia haluaisit kehittää / käyttää enemmän työssäsi?

Vahvuuksia on monenlaisia

Lahjakkuudet

Hankitut taidot

Ominaisvahvuudet

Lounastauko

Lähtökohta:

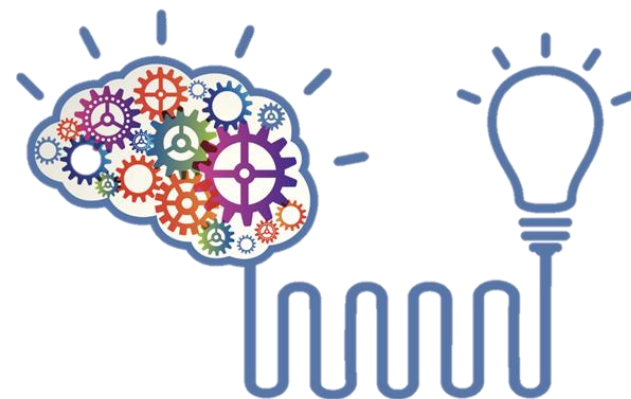
**Mitä voisi ja
pitäisi olla**

**Mitä
yleensä
on**

Päätöksenteon tuki

Päätöksenteon tuen keskeiset periaatteet

1. Jokaisella on oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä
2. Jokaisella on kyky tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä
3. Ihmisiä tulee tukea päätöksien tekemisessä kaikissa tilanteissa
4. Tarve päätöksenteon tukeen voi vaihdella tilanteen mukaan
5. Jokaisella on oikeus oppia - joskus myös virheistään
6. Jokaisella on oikeus muuttaa mielipidettään
7. Jokaisella on oikeus tehdä päätöksiä, joista muut eivät välttämättä ole samaa mieltä

Henkilökohtainen apu ja päätöksenteon tuki

- Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön omia valintoja ja itsenäistä elämää.
- Henkilökohtaisen avun pitää vastata yksilöllisesti jokaisen avustettavan tarpeisiin.
- Tämän vuoksi henkilökohtaisessa avussa on erityisen tärkeää pohtia päätöksenteon tukea, sillä jotkut henkilökohtaisen avun käyttäjät saattavat tarvita tukea myös päätöksenteossa.

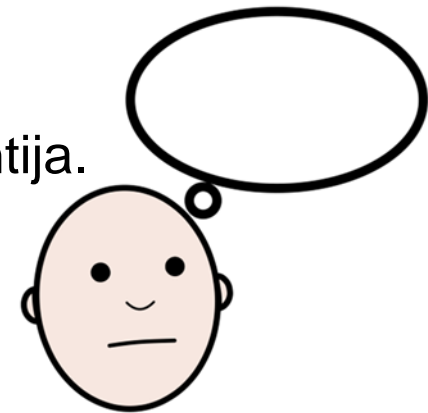
Eettiset periaatteet

- Henkilökohtaisen avun eettisiin periaatteisiin kuuluu ensisijaisesti jokaisen ihmisarvon kunnioittaminen.
- Jokaisen ihmisen ainutkertaisuuden kunnioittaminen
- Jokaisella tulee olla oikeus elää hyvää ja arvokasta elämää.
- Vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Hänellä on oikeus itsenäiseen elämään ja oikeus päättää siihen liittyvistä asioista.
- Henkilökohtaisen avun toteutuksessa tulee sekä avustajan että avustettavan lähtökohtaisesti noudattaa vaitiolovelvollisuutta toisen henkilökohtaisista asioista ja kunnioittaa toistensa yksityisyyttä.
- Avustaja on puolueeton henkilö, joka ei myöskään kerro avun saajan asioista ilman tämän lupaa

Itsemääräämisoikeus

- Jokainen henkilö on oman elämänsä paras asiantuntija.
- Jokaisella ihmisellä on itsemääräämisoikeus ja oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä sekä oikeus viettää omannäköistään elämää.
- Oikeus tehdä valintoja edellyttää, että henkilö on saanut riittävästi tietoa vaihtoehtoista ja niiden seurauksista, että hän voi käyttää itsemääräämisoikeuttaan.
- Vammaisen henkilön tulee voida päättää itse mitä hän haluaa tehdä, milloin hän haluaa tehdä, missä hän haluaa tehdä ja miten haluaa asiat tehtävän.
- Tarvittaessa itsemääräämisoikeutta, päätöksentekoa ja valinnanvapautta voi tukea myös puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen avulla.

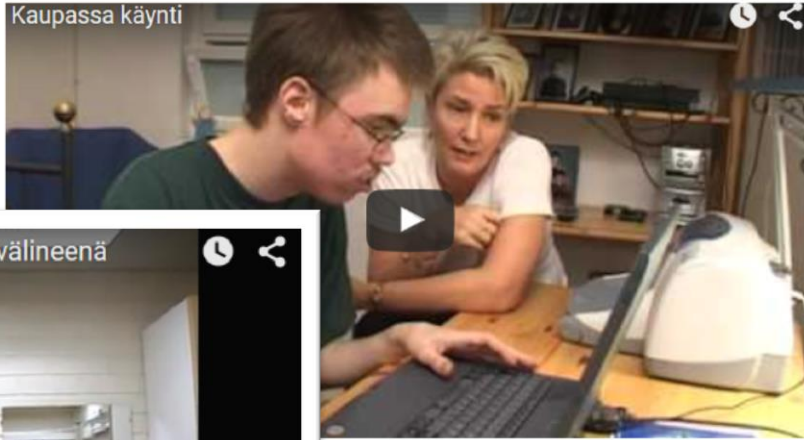
Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot

Kommunikointia ja ajanhallintaa kuvien avulla

Kaupassa käynti

Matkapuhelin kommunikoinnin ja ajanhallinnan apuvälineenä

Alexi käyttää matkapuhelimen kommunikointiohjelmia, kalenteritoimintaa sekä ottaa itse valokuvia.

1:09 / 4:14

<https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/apuvaineet/oppimateriaali/laajennettu-tietopaketti-kuntoutusalan-opiskelijoille/kommunikointi-ja-havaitseminen/puhetta-tukeva-ja-korvaava-kommunikointi>

Päätöksenteon tuki

- Tuetun päätöksenteon tarkoituksena on kannustaa ja tukea henkilöä tekemään omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.
- Henkilö voi tarvita tukea päätöksentekoon, jos hänellä on vaikeuksia käsitellä tai muistaa tietoa, vaikeuksia kommunikoida tai soveltaa oppimiaan asioita uusissa tilanteissa tai erilaisissa ympäristöissä.
- Päätöksenteon tukemisella on tarkoitus antaa avun saajalle tietoa eri vaihtoehdoista ja niiden seurauksista ja tätä kautta vahvistaa henkilön omia käsityksiä.
- Täältä pohjalta avun saaja voi tehdä itse harkitut päätöksensä ja toteuttaa parhaiten itsemääräämisoikeuttaan.
- Päätöksenteon tukija tukee henkilöä tekemään itsenäisiä päätöksiä antamalla lisätietoa tai ohjaamalla tiedon ääreen, kannustamalla ja rohkaisemalla.
- Tukija ei ohjaa päätöksentekoa oman mielipiteensä mukaan.

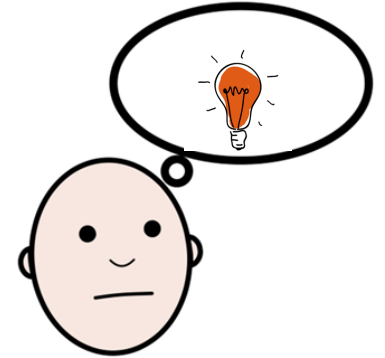
Perehdyttäminen / perehtyminen ja päätöksenteon tuki

- Millä tavalla avustettava tekee päätöksiä ja millaista tukea hän tarvitsee päätöksentekoon?
- Millä tavalla muut tukevat avustettavaa päätöksenteossa – miten avustettavan läheiset ihmiset, mahdolliset ohjaajat/hoitajat ja avustajat voivat yhdessä tukea päätöksiä?
- Miten avustaja voi tukea päätöksentekoa erilaisissa tilanteissa ja mahdollisesti vieraassa ympäristössä?
- Mitä apuvälineitä avustettava käyttää – miten ne liittyvät kommunikointiin ja päätöksentekoon (esim. kommunikaatiopassi, kyllä/ei –kortit, aakkostaulu)?
- Mitä tehdä siinä tapauksessa, jos avustajan mielestä päätökseen sisältyy avustettavan turvallisuuden vaarantava riski – miten riskiarviointia voidaan tehdä yhdessä?

Järjestämistapa ja perehdytys

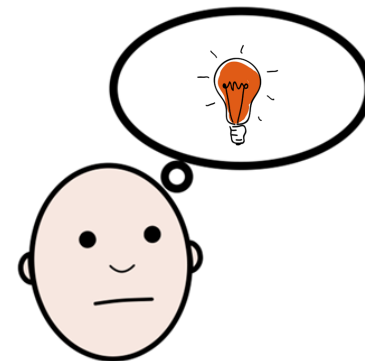
- Avustajan ohjaaminen ja työtehtävistä päättäminen on aina vammaisella henkilöllä. Näin tulee olla riippumatta siitä, millä tavalla henkilökohtainen apu on järjestetty. Jos henkilökohtainen apu on järjestetty muulla tavalla kuin työnantajamallilla, on avustajan työnantajan varmistettava, että:
 - avustajilla on riittävästi tietoa henkilökohtaisen avun ideologiasta ja avustettavan itsemääräämisoikeudesta
 - avustajilla on riittävästi tietoa siitä, miten he voivat tukea päätöksentekoa arjen avustustilanteissa
 - avustajilla on riittävästi tietoa siitä, miten avustettava tekee päätöksiä ja millaista tukea hän tarvitsee eri päätöksentekotilanteissa
 - avustajilla on riittävästi kykyjä ja taitoa ymmärtää avustettavaa silloinkin, kun hän käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikoinnin keinoja
 - avustettavilla on mahdollisuus antaa palautetta ja halutessaan vaihtaa avustajaa

Mitä sinä voit tehdä

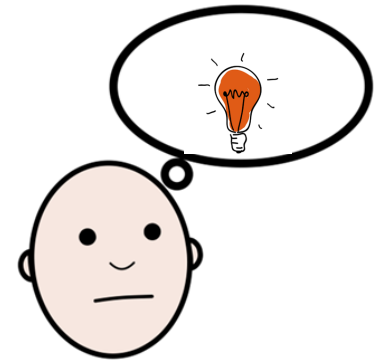
- Kunnioita avustettavan arvoja.
- Sovita oma toimintasi avustettavan kannalta tarkoituksenmukaisesti.
- Anna avustettavan tehdä mahdollisimman paljon itse.
- Toimi avustustilanteissa siten, että avustettavalla on mahdollisuus tehdä päätöksiä.
- Huolehdi, että avustettava tulee kuulluksi ja ymmärretyksi.
- Älä oletta mitä avustettava haluaa, vaan kysy hänen mielipidettään, vaikka se veisi aikaa.
- Auta luomaan avustettavalle tilanteita, joissa hänellä on todellisia vaihtoehtoja.

Mitä sinä voit tehdä

- Auta avustettavaa saamaan tarvittava informaatio päätösten tekemiseksi.
- Anna tietoa muista tahoista tai henkilöistä, jotka voivat tukea päätöksenteossa erityisissä tilanteissa (esim. lakineuvonta).
- Anna avustettavalle aikaa tutkiskella ajatuksiaan ja tunteuksiaan.
- Ymmärrä, että erilaisten päätösten tekemiseen tarvitaan erilainen määrä aikaa ja tukea.
- Muistuta myös avustettavan mahdollisia muita tukihenkilöitä, että avustettavalla on oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.

Mitä sinä voit tehdä

- Puutu asiaan, jos huomaat, että avustettavaa ei tueta päätöksenteossa tai hänen päätöksiään ei kunnioiteta.
- Tarkastele omaa toimintaasi kriittisesti. Käytä tarvittaessa apuna esimerkiksi muistiinpanoja, videointia tai oppimispäiväkirjaa.
- Keskustele arjen tilanteista avustettavan kanssa – miten onnistut päätöksenteon tuessa.
 - Missä onnistuit hyvin?
 - Mitä voisit tehdä toisin?

Päätöksenteon tukemisen tilanteet

- Kaikki ihmiset tekevät päätöksiä suhteessa saatavilla olevaan tietoon, mukaan lukien ystävien, perheen ja muiden läheisten antaman neuvonta ja tuki.
- Päätöksenteon tuki on läsnä kaikkien ihmisten elämässä, mutta jotkut ihmiset tarvitsevat siihen enemmän tukea.

Päätöksenteon tuki toteutuu arjen avustamistilanteissa hyvin eri tavoin.

Valintatilanteisiin ja päätöksenteon tukeen liittyy usein sekä taustatiedon antaminen päätöksenteon tueksi että valinnan seurausten ja vaikutusten ymmärrettäväksi tekeminen.

Havaintojen ja johtopäätösten tekeminen

Asioiden ja asiayhteyksien ymmärtäminen

Tiedonhankinta

Päätösten ja valintojen tekeminen

Ongelmien ratkaiseminen

Kokemuksista oppiminen

Oman toiminnan suunnittelu

Tehtävän valinnan tai ratkaisun etujen ja haittojen punnitseminen

Jokapäiväisiin asioihin ja arjen valintatilanteisiin

- esimerkiksi mitkä vaatteet haluaa pukea, mitä haluaa syödä, milloin haluaa herätä tai käydä nukkumaan

Elämäntyyliin, ihmissuhteisiin ja harrastuksiin

- esimerkiksi mitä harrastuksia paikkakunnalla on tarjolla, missä voi tavata uusia ihmisiä, millä lailla omaa elämäntyyliä voi tuoda esiin, miten arjen valinnat voivat vaikuttaa hyvinvointiin ja terveyteen

Työhön ja koulutukseen

- esimerkiksi millaisia työpaikkoja tai koulutusmahdollisuuksia on tarjolla, miten saa lisätietoa töiden tai opiskelupaikan hakemisesta

Asumiseen liittyvät asiat

- esimerkiksi millaisia asumisvaihtoehtoja on olemassa ja mistä saa lisää tietoa eri asumisvaihtoehtoista, miten toteuttaa asumiseen liittyviä toiveita ja unelmia

Palveluihin liittyvät asiat

- esimerkiksi virallisten papereiden ymmärtäminen, julkisten ja yksityisten palveluiden käyttö

Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvä asia

- esimerkiksi elintapoihin liittyvät valinnat, hygienian hoito, lääkkeiden ottaminen, hoidon saatavuus ja hoidosta kieltäytyminen

Talouteen liittyvät asiat

- esimerkiksi virallisten papereiden ymmärtäminen, raha-asioihin ja ostoksiin liittyvät päätökset

Oikeudelliset toimet

- esimerkiksi sopimusten allekirjoittaminen, suostumuksen antaminen, avioliitto/avioero, testamentit ja omaisuuden hoito

Valintatilanteista

- Parhaimmillaan avustaja voi tukea itsemääräämisoikeutta tarjoamalla taustatietoa päätöksenteon tueksi sekä tehdä valintojen seurauksia ja vaikutuksia näkyväksi.
- Pahimmillaan avustaja tekee päätökset avustettavan puolesta, ohjaa avustettavaa tekemään päätöksiä omien arvojensa mukaisesti tai jättää avustettavan yksin päätöksenteon kanssa, vaikka hän tarvitsisi siihen tukea.
- Kyky tehdä päätöksiä kasvaa arjen harjoittelun myötä. Tukemalla arjen pieniä päätöstilanteita voidaan tukea myös taitoa tehdä omaa elämää koskevia merkittäviä päätöksiä tulevaisuudessa.
- Arjen tilanteissa avustajan antama tuki voi olla hyvin tärkeää, mutta isommat elämää koskevat tai oikeudelliset päätökset on hyvä keskustella yhdessä muun tukiverkoston kanssa.

Vaikeat ja yllättävät tilanteet

- Avustettava haluaa tehdä eri asioita, kuin mitä avustajan kanssa tavallisesti tehdään
- Avustettavan läheiset tai lähityöntekijät ovat eri mieltä siitä, mitä avustajan kanssa pitäisi tehdä
- Avustettava ja avustaja ovat eri mieltä niistä asioista, jotka ovat avustettavalle vaarallisia tai sisältävät riskin
- Avustaja vaihtuu usein - usein vaihtuvat avustajat eivät ymmärrä avustettavan kommunikointia
- Avustettava ei ohjaa avustajan työtä – avustajan on vaikea tietää, mitä avustettava haluaa tehdä
- Avustettava kysyy kaikissa asioissa avustajan mielipidettä, avustajan on vaikea tietää miten avustettavan päätöksentekoa voi tukea
- Avustaja ei kysy avustettavan mielipidettä vaan toimii omien päätöksensä mukaisesti

Riskit ja niiden hallinta

Olenko huomionnut, että henkilökohtaisella avulla vahvistetaan avustettavan itsemääräämisoikeutta?

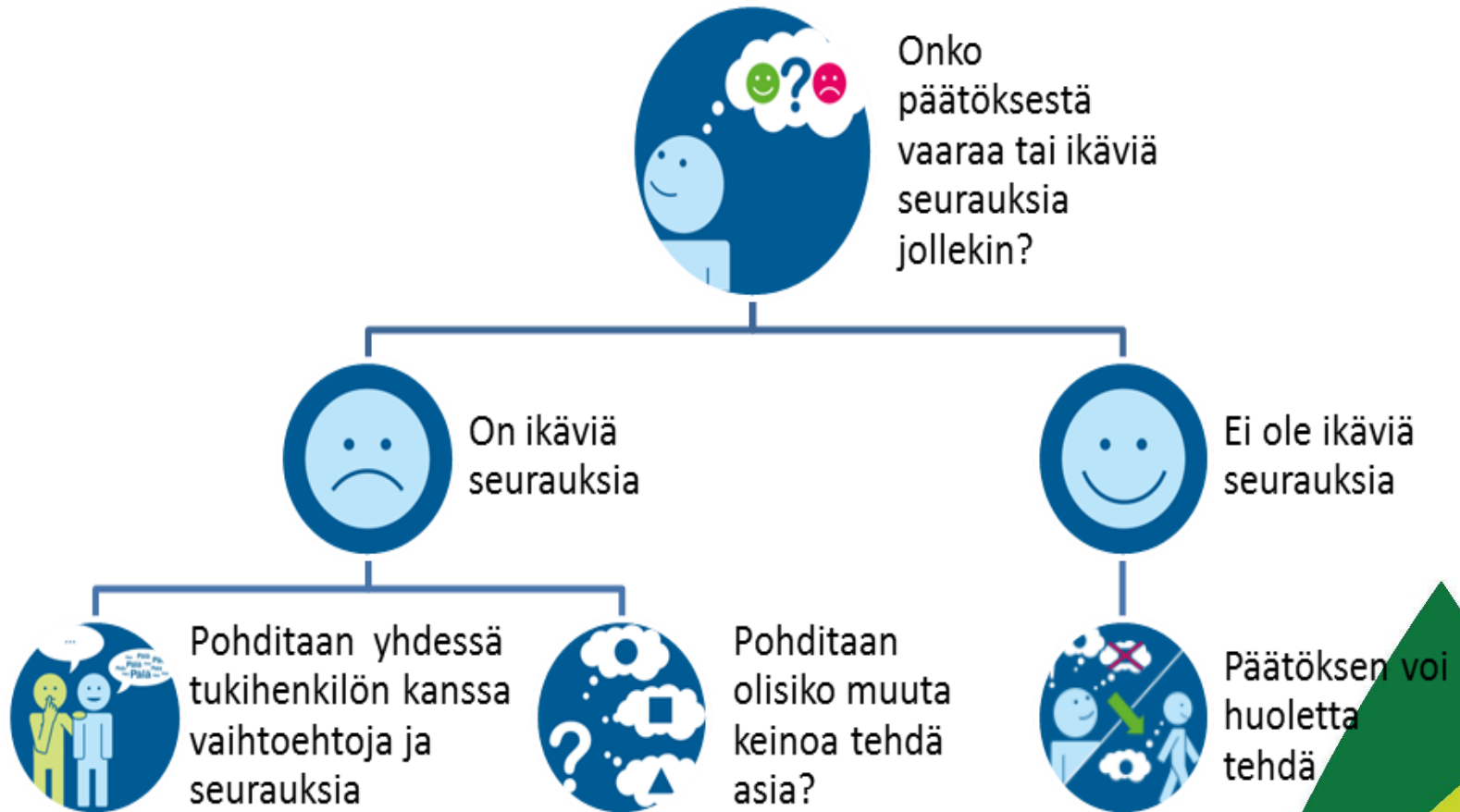
Onko kyseisestä päätöksestä vaaraa jollekin?

Onko kyseisellä päätöksellä ikäviä ja kauaskantoisia seurauksia avustettavalle tai jollekin muulle?

Riskien arviointi

Positiivinen riskiarviointi

Mikä on asia, joka halutaan tehdä

- Avustettava kertoo mitä hän haluaa tehdä tai minkä asian toteuttaa
- Avustettava kertoo, mikä asia on hänelle tärkeä

Pohditaan yhdessä mitä riskiarviointi on

- Käydään yhdessä läpi mistä riskeissä ja positiivisessa riskiarvioinnissa on kyse
- Voi käyttää apuna tukimateriaalia (ks. lähteet)

Ketkä mukaan keskusteluun

- Avustettava tuo esille kenen kanssa haluaa keskustella asiasta
- Pohditaan kenen kanssa olisi hyvä keskustella asian toteuttamisesta
- Avustettavaa autetaan ja valmistetaan osallistumaan keskusteluun

Pohditaan positiivisia seurauksia

- Mitä positiivista asian toteuttamisesta voi seurata avustettavalle
- Miksi asia kannattaa toteuttaa

Mitä riskejä sisältyy

- Mikä asian toteuttamisessa voi mennä pieleen?
- Miten vakavia ja todennäköisiä riskit ovat? (ks. lähteet: riskiluokitus)
- Keskeistä koko ajan aitojen riskien pohdinta (ei kaiken kattava riskilista)

Miten riskejä hallitaan

- Mitä voidaan tehdä, jotta asia voidaan toteuttaa riskeistä huolimatta?
- Miten minimoidaan riskejä?
- Avustettavan mielipiteet riskien hallinnasta ovat keskiössä
- Mitä kukakin tekee asian saavuttamiseksi?

Toteutus

- Kukin keskustelija omalta osaltaan hyväksyy toteutettavan suunnitelman
- Jos yhteistuumin päätetään lykätä toteuttamista, kerrotaan perustelut ja sovitaan milloin asiaan palataan mahdollisesti uudestaan

Yksilökeskeinen...

ajattelu

suunnittelu

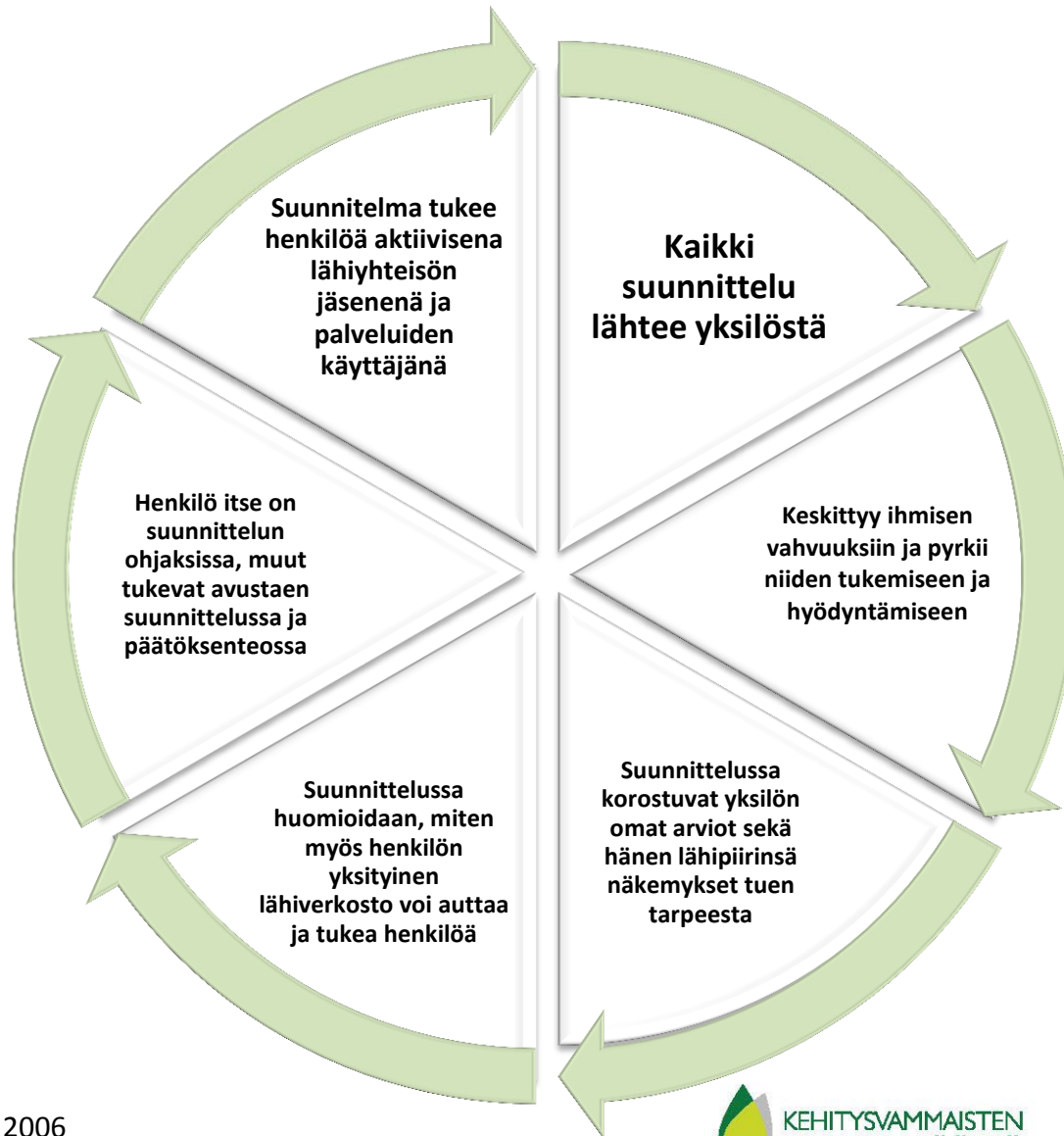

toiminta

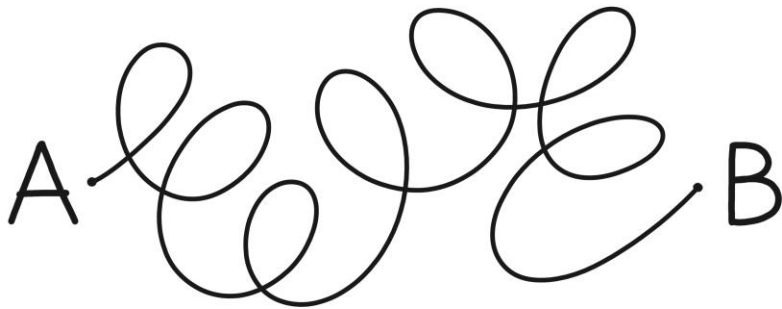
"Vain osan ihmisistä tarvitsee osata kirjoittaa hyviä yksilökeskeisiä suunnitelmia, mutta kaikkien suunnitteluun osallistuvien tulee olla hyviä yksilökeskeisessä ajattelussa, koska tämä on suunnittelun perusta."

– Helen Sanderson

Yksilökeskeinen elämänsuunnittelu

Kuka olet?
Mitä teemme yhdessä
saavuttaaksemme
haluamiasi asioita?

YKSILÖKESKEINEN SUUNNITTELU

TARPEET

TOIVEET

PALVELU- SUUNNITELMA

- *kuvaa päähenkilön ja hänen nykytilanteensa,*
- *kuvaa palvelujen ja tuen tarpeet,*
- *vetää yhteen palvelu- ja tukitoimet*
- *huomio päähenkilön elämän kokonaisvaltaisesti*

KOMMUNIKAATIO

TUKIVERKOSTO

Tarjoaa erilaisia käytännön työvälineitä: esim. elämän kartat, oman elämäntavan suunnitelma, polut, oma tulevaisuuden suunnitelma

Lähtee päähenkilöstä itsestään. Mukana hänen valitsemansa henkilöt

On elävä prosessi

Tuo päähenkilön unelmat, pelot ja tulevaisuuden toiveet näkyviksi

Antaa välineitä tutustumiseen, tiedon saamiseen elämän eri osa-alueilta sekä päähenkilön oman äänen ja mielipiteiden aitoon kuulemiseen

Antaa eväitä palvelusuunnitelman tekemiseen

Keskittyy vahvuuksiin

Mukailtu Susanna Hintsalaa, Kehitysvammaliitto 2008, Aarne Rajalahtea, KVPS 2009, <http://www.kvtl.fi/sivu/palvelusuunnitelma> 2009 ja <http://verneri.net/yleis/palvelut-ja-tuet/palvelusuunnitelma.html> , 2009

Yksilökeskeinen suunnittelu

Keskittyy ihmisen vahvuuksiin ja kykyihin ja pyrkii tukemaan ja hyödyntämään niitä

Suunnittelun lähtökohtana on yksilö ja hänen tuen tarpeensa

Suunnittelussa korostetaan yksilön omia arvioita sekä hänen lähipiirinsä näkemyksiä tuen tarpeesta

Suunnittelussa mietitään, miten myös henkilön lähipiiri ja verkosto (omaiset, suku, ystävät) voivat auttaa ja tukea henkilöä virallisen avun lisänä

Suunnitelma tukee henkilöä toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla lähiyhteisössä ja käyttämään sen palveluja

Henkilö itse ohjaa suunnittelun kulkua ja muut ihmiset osallistuvat prosessiin avustaen häntä suunnittelussa ja päätöksenteossa

Järjestelmäkeskeinen suunnittelu

Keskittyy ihmisen puutteisiin ja vikoihin ja pyrkii kuntouttamaan tai ”korjaamaan”

Suunnittelun lähtökohtana ovat organisaation tarpeet

Suunnittelussa korostetaan asiantuntija-arvioita

Suunnittelussa pohditaan virallisten palvelujärjestelmien olemassa olevien palvelujen sopivuutta henkilölle

Suunnitelman avulla löydetään henkilölle palvelu, johon hän parhaiten sijoittuu

Muut ihmiset suunnittelevat henkilön puolesta ja yrittävät osallistaa häntä mukaan prosessiin mahdollisimman paljon

Tärkeät asiat = hyvä elämä?

Jos pystymme määrittelemään elämän tärkeät asiat ja mahdollistamaan nämä, olemme jo pystyttäneet monta hyvän elämän palikkaa - siihenhän me kaikki pyrimme

Yksilökeskeinen suunnittelu työvälineenä

- Yksilökeskeisessä suunnittelussa voi käyttää apuna esimerkiksi:

- Piirtämistä
- Kommunikaatiokuvia
- Valokuvia
- Lehtikuvia
- Keskustelumattoa
- Videoita
- Tavarointa
- Tietokonetta ja tietokoneen piirustusohjelmia
- Havainnointia ja läheisten ihmisten haastatteluja
- Kirjoittamista
- Viittomia
- Ilmeitä ja eleitä
- Muistikarttoja
- Tarinoita
- Polkuja
- Puhumista

Tai mitä tahansa keinoa, jonka avulla päähenkilö voi ilmaista ajatuksiaan

•Tärkeintä eivät ole keinot. Tärkeintä on, että päämiehen mielipide saadaan selville.

•Mukana suunnittelussa voi olla läheisiä ihmisiä ja tukihenkilöitä.

•Koko elämää ei voi käydä läpi parissa tunnissa. Yksilökeskeistä suunnittelua voi opetella vähitellen. Samalla päämies oppii ottamaan vastuuta omasta elämästään.

•Suunnittelua kannattaa tehdä vähitellen. **Tärkeintä ei ole valmis suunnitelma, vaan hyvä elämä.**

Tärkeät asiat

- Erotellaan, millaiset asiat ovat tärkeitä henkilölle itselleen (esim. mikä tekee onnelliseksi ja tyytyväiseksi) ja millaiset asiat ovat tärkeitä hänen kannaltaan (esim. hyvinvointi ja turvallisuus, arvostetuksi tuleminen) hyvän elämän saavuttamiseksi
- Toimii arjen työkaluna ja suunnitelmien lähtökohta

Sopiva tuki

Toivottu ja
tarvittu tuki

Tarvittavat taidot

Tarvittavat
luonteenpiirteet

Kiinnostuksen
kohteet

- Auttaa miettimään millaista tukea henkilö haluaa ja tarvitsee
- Millaiset luonteenpiirteet sopivat henkilön ja työntekijöiden välillä parhaiten yhteen
- Voi auttaa työntekijöiden rekrytoinnissa

4+1 kysymystä

Mitä olemme yrittäneet?

Mitä olemme oppineet?

Mihin olemme tyytyväisiä?

Mistä olemme huolestuneita?

Mitä meidän on tehtävä seuraavaksi?

- Työkalu toiminnan reflektointiin; arviointiin ja uusien toimintatapojen suunnitteluun
- Auttaa tarkastelemaan yhdessä asioita, mitä ollaan saavutettu ja kokeiltu sekä mitä on opittu matkan varrella.
- Tietojen perusteella voidaan hahmotella toimintasuunnitelmaa, miten edetään asioissa edetään tulevaisuudessa

**Mitä voisi ja
pitäisi olla**

**Mitä
yleensä
on**

**Mitä me
voimme
tehdä?**

Tukea palveluiden suunnitteluun ja oman äänen esiin tuomiseen

Minun suunnitelmani –kansion, Näin minä pärjään –vihkon ja paljon muuta materiaalia voi ladata ilmaiseksi netistä:

<http://www.kvps.fi/materiaalipankki/julkaisut-ja-raportit>

Voit hakea kotikunnaltasi henkilökohtaista apua asioihin, joihin tarvitset toisen ihmisen apua.

Henkilökohtaista apua voit hakea:

- Päivittäisiin toimiin kodissasi tai kotisi ulkopuolella
- Ihmissuhteidesi ylläpitämiseen, esim. ystäväsi tapaamiseen
- Yhteiskunnalliseen osallistumiseen, esim. konserteissa tai tapahtumissa käyntiin
- Harrastuksiisi
- Työhösi
- Opiskeluusi

Henkilökohtaisen avun kortti

Tahdon tehdä samoja asioita kuin sinäkin!

Henkilökohtainen apu kuuluu myös kehitysvammaisille ihmisille

Käytä tätä korttia kertoaksesi, mitä sellaista haluaisit tehdä, johon tarvitset henkilökohtaista apua.

Täytä kortti ja anna se sosiaalityöntekijällesi!

Mitä haluaisin tehdä tai minne mennä

Milloin

Allekirjoitukseni

Yhdenvertaisuus, osallisuus, aktiivisuus

VAMMAISKORTTI

Euroopan komissio on myöntänyt rahoituksen eurooppalaisen Vammaiskortin (European Disability Card) toimeenpanemiseksi Suomessa. Vammaiskortin tavoitteena on vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja liikkuvuuden edistäminen Euroopassa. Vammaiskortti-hankkeen aikana vuosina 2016-2017 pyrimme luomaan edellytykset kortin käyttöönottoon Suomessa.

Vammaiskortti-tiimi
Katri Malte-Colliard ja Petra Tiihonen
Vammaiskortti-hanke
puh. 0207 713 530
vammaiskortti@kvps.fi
facebook.com/vammaiskortti
twitter.com/vammaiskortti
www.kvps.fi

Yhteystiedot ja materiaalit

Petra Tiihonen
projektitoiminnan päällikkö
petra.tiihonen@kvps.fi
0207 713 528

Marjo Rikkinen
Projektipäällikkö
Ikäperheet/
Hk avun kehittäminen
marjo.rikkinen@kvps.fi
0207 713 556

www.kvps.fi

Kannattaa vilkaista myös näitä sivustoja:

Assistentti.info[®] on erilaisista toimijoista koottu avoin henkilökohtaisen avun valtakunnallinen verkosto sekä neuvontaa, tiedottavaa koulutusta ja aineistoa tuottava itsenäinen toimija.

<http://www.assistentti.info/fi/>

Me Itse ry on kehitysvammaisten ihmisten oma yhdistys. Se puolustaa kehitysvammaisten ihmisoikeuksia.

<http://www.kvtl.fi/fi/me-itse/etusivu/>

Vernerinet – kehitysvamma-alan verkkopalvelu selkokielellä ja yleiskielellä

<http://www.verneri.net/>

Tämän materiaalin omistaa Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS). Materiaalia saa hyödyntää vain ei-kaupalliseen käyttöön. Materiaaleja ei saa muuttaa tai muunnella. Alkuperäisenä lähteenä on mainittava Kehitysvammaisten Palvelusäätiö.